

Mål C-294/24 [Zadzhova]ⁱ

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande enligt artikel 98.1 i domstolens rättegångsregler

Datum för ingivande:

24 april 2024

Domstol som begär förhandsavgörande:

Rayonen sad Burgas (Bulgarien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

24 april 2024

Kärande:

”Vodosnabdyavane i kanalizatsia” EAD

Svarande:

ED

ⁱ Förevarande mål har getts ett fiktivt namn. Detta namn är inte någon av rättegångsdeltagarnas verkliga namn.

Saken i det nationella målet

Yrkanden om fastställelse av att svaranden har penningförpliktelser gentemot käranden, vilka uppgår till ett kapitalbelopp om 693,56 BGN för levererat, avlett och återvunnet vatten, jämte lagstadgad ränta på nämnda kapitalbelopp från och med dagen för ingivande av ansökan till domstolen, det vill säga den 27 oktober 2023, till dess att skulden slutligt betalas, samt till ett belopp om 81,30 BGN i ersättning för sen betalning för perioden från och med den 25 september 2021 till och med den 24 oktober 2023

Syfte med och rättslig grund för begäran om förhandsavgörande

Förfarandet ska genomföras i enlighet med artiklarna 628–633 i *Grazhdanski protsesualen kodeks* (civilprocesslagen) jämförda med artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF).

Fråga som har hänskjutits för förhandsavgörande

Ska artikel 3.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal tolkas på så sätt att ett villkor såsom det som föreskrivs i artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkor som tillämpas av *Vodosnabdyavane* i *kanalizatsia Burgas* (Vattenförsörjning och kanalisation i Burgas, nedan kallad vattenleverantören Burgas) medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten, med hänsyn till den omständigheten att denna bestämmelse i de allmänna avtalsvillkoren innebär att möjligheten att driva in fordran enligt nämnda bestämmelse och tidpunkten då preskriptionsfristen för fordringar som avser tjänster som vattenleverantören Burgas tillhandahållit konsumenterna börjar löpa, endast är beroende av vattenleverantörens agerande i samband med att bolaget utfärdar fakturor, även om det inte uppfyller sin skyldighet att utfärda fakturor varje månad?

Anförda unionsbestämmelser och anförd praxis från EU-domstolen

Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal – artikel 3.1

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/83/EU av den 25 oktober 2011 om konsumenträttigheter och om ändring av rådets direktiv 93/13/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG och om upphävande av rådets direktiv 85/577/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG – artikel 1, artikel 2.1, artikel 3 och artikel 4

Fördraget om Europeiska unionen – artikel 19

Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt – artikel 169

Anförda nationella bestämmelser och anförd praxis från nationella domstolar

Zakon za zashtita na potrebitelite (konsumentskyddslagen, nedan kallad ZZP) – artikel 143; 13 § i Dopolnitelni razporedbi (tilläggsbestämmelser)

Grazhdanski protsesualen kodeks (civilprocesslagen, nedan kallad GPK) – artiklarna 5–13 och 236

Zakon za normativnite aktove (lagen om normativa rättsakter, nedan kallad ZNA) – artikel 46

Zakon za zadalzheniata i dogovorite (lagen om skyldigheter och avtal, nedan kallad ZZD):

Artikel 69 Om ingen tidsfrist gäller för en förpliktelse kan borgenären kräva att den fullgörs omedelbart.

Artikel 84 Om den dag då förpliktelsen ska fullgöras har fastställts anses gäldenären vara i dröjsmål vid utgången av den dagen. ...

Om det inte fastställts en dag för fullgörelse anses gäldenären vara i dröjsmål efter en påminnelse från gäldenären.

Artikel 111 Efter tre år preskriberas följande:

...

- b) (Ändrad – Darzhaven vestnik [Bulgariens officiella tidning] nr 12/1993) skadeståndsanspråk och avtalsviten till följd av underlåtenhet att fullgöra ett avtal,
- c) fordringar på hyra, ränta och andra återkommande betalningar.

Artikel 114 Preskriptionsfristen börjar löpa den dag då fordran kan indrivas.

Om det har avtalats att en fordran endast kan indrivas efter betalningspåminnelse börjar preskriptionsfristen löpa från och med den dag då fordran blev förfallen.

Artikel 119 När huvudfordran upphör att gälla, upphör även accessoriska fordringar som är hänförliga till huvudfordran att gälla, även om de ännu inte preskriberats.

Allmänna avtalsvillkor för tillhandahållande av vatten- och avloppsvattentjänster till konsumenter av vattenleverantören i staden Burgas:

Artikel 7 Vattenleverantören har rätt att

1. inom den avtalade fristen från konsumenten erhålla de belopp som ska betalas för de vatten- och avloppsvattentjänster som tillhandahållits, ...

Artikel 31 1. Vattenleverantören ska utfärda fakturor varje månad, om inte en annan faktureringsperiod uttryckligen har avtalats.

2. Konsumenterna är skyldiga att erlægga de belopp som ska betalas för de vatten- och avloppsvattentjänster som de utnyttjat inom 30 dagar från fakturadatomet.

Artikel 42 Om de tjänster som har utnyttjats inte betalas inom den föreskrivna fristen är konsumenten skyldig att betala ersättning motsvarande lagstadgad ränta i enlighet med artikel 86.1 [ZZD] till vattenleverantören från och med den första dagen efter tidpunkten då fordran blir verkställbar till och med den dag då det utestående beloppet mottas på vattenleverantörens konto.

Dom nr 801 av den 11 april 2022 från Sofiyski gradski sad (Stadsdomstolen i Sofia, Bulgarien) i tvistemål nr 6686/2021.

Dom nr 806 av den 28 februari 2019 från Rayonen sad Plovdiv (Distriktsdomstolen i Plovdiv, Bulgarien) i tvistemål nr 6360/2018.

Dom nr 293 av den 16 april 2020 från Okrazhen sad Varna (Regionala domstolen i Varna, Bulgarien) i överklagandet av handelsmål nr 125/2020.

Dom nr 849 av den 15 augusti 2022 från Okrazhen sad Burgas (Regionala domstolen i Burgas, Bulgarien) i överklagandet av handelsmål nr 857/2022.

Kortfattad redogörelse för de faktiska omständigheterna och förfarandet i det nationella målet

- 1 Tvistemålet vid Rayonen sad Burgas (Distriktsdomstolen i Burgas) inleddes genom att Vodossnabdyavane i kanalizatsia EAD (en vattenleverantör som bildats i form av ett Ednolichno aktsionerno druzhestvo (enmansaktiebolag)) väckte talan mot ED. Kärandebolaget har yrkat att domstolen, vad gäller rättsförhållandet mellan parterna, ska fastställa att ED har följande förpliktelser gentemot bolaget enligt artikel 415.1 punkt 2 jämförd med artikel 422 GPK, jämförda med artiklarna 79 och 86.1 ZZD: ett belopp på 693,56 BGN som motsvarar kapitalbeloppet för vatten som levererats, avletts och återvunnits vid leveranspunkten i staden Burgas under avräkningsperioden från den 17 mars 2020–12 maj 2023 och faktureringsperioden från den 25 augusti 2021–25 maj 2023, jämte lagstadgad ränta på kapitalbeloppet från och med dagen för ingivande av ansökan till domstolen, det vill säga den 27 oktober 2023, till dess att skulden slutligt betalas, samt ett belopp om 81,30 BGN, vilket motsvarar ersättning för sen betalning för perioden från och med den 25 september 2021 till och med den 24 oktober 2023.

Parternas huvudargument

- 2 Vattenleverantören Burgas har gjort gällande att ED i enlighet med bolagets allmänna villkor ska betecknas som en konsument av vatten- och avloppsvattentjänster för den omtvistade fastigheten. Under den omtvistade perioden förbrukade ED levererat, avlett och återvunnet vatten vid den omtvistade leveranspunkten, för vilket motsvarande fakturor utfärdades. ED betalade inte de förpliktelser som fastställts genom fakturorna inom 30 dagar från dagen för utfärdandet av respektive faktura i enlighet med artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkoren. ED:s uteblivna betalning gav upphov till en skyldighet att betala ersättning för sen betalning från och med den tidpunkt då respektive faktura förfallit till betalning. Vattenleverantören Burgas utverkade ett betalningsföreläggande avseende de omtvistade förpliktelserna, vilket delgavs ED i enlighet med artikel 47.5 GPK. Domstolens anvisningar gav upphov till ett rättsligt intresse för sökanden att väcka förevarande talan i enlighet med artikel 422 GPK.
- 3 Vattenleverantören Burgas har begärt att yrkandena ska bifallas.
- 4 Vattenleverantören Burgas har yrkat ersättning för rättegångskostnader.
- 5 ED inkom med svaromål inom den lagstadgade frist som föreskrivs i artikel 131.1 GPK och har gjort gällande att yrkandena är ogrundade. ED har bestritt vattenleverantörens påstående att han är ägare till fastigheten och konsument av vatten- och avloppsvattentjänster. ED har bestritt den förbrukning i fastigheten som vattenleverantören har gjort gällande samt fordringarnas belopp. ED har invänt att den treåriga preskriptionsfristen för fordringarna har löpt ut. ED har bestritt ränteyrkandet.
- 6 ED har yrkat att talan ska ogillas.

Kortfattad redogörelse för skälen till att förhandsavgörande begärs

- 7 Förevarande mål har inletts genom en talan som väckts av en vattenleverantör mot en fysisk person som är medborgare i en medlemsstat i Europeiska unionen, nämligen Republiken Bulgarien. Det är ostridigt att ED, i egenskap av fysisk person som är part i ett avtal om vattenförsörjning, är en "konsument" enligt samtliga definitioner i såväl unionsrätten som i bulgarisk rätt. Vattenleverantören Burgas har gjort gällande att ED förvärvade äganderätten till fastigheter som är belägna i Republiken Bulgarien och på grundval av detta är skyldig att betala för den mängd vatten som förbrukas i enlighet med de allmänna avtalsvillkor som tillämpas av vattenleverantören, men att ED inte har betalat för förbrukningen under en viss tidsperiod. Mot denna bakgrund har vattenleverantören Burgas yrkat ersättning för värdet av den levererade vattenmängden och ersättning för försenad betalning med ett belopp motsvarande den lagstadgade räntan (dröjsmålsränta).

- 8 Inledningsvis görs vissa förtydliganden avseende den terminologi som är kännetecknande för Republiken Bulgariens nationella rätt. I ZZD görs en tydlig åtskillnad mellan möjligheten att driva in fordringen och verkställighet av en förfallen fordran respektive gäldenärens dröjsmål. Med möjligheten att driva in en fordran (eller en penningförpliktelse) avses den abstrakta möjligheten att en fordran kan komma att drivas in av borgenären. Om penningförpliktelsen är föremål för en tidsfrist, det vill säga om parterna har avtalat om en tidsfrist efter vars utgång den ska fullgöras, blir förpliktelsen utkrävbar vid fristens utgång och preskriptionsfristen börjar löpa vid denna tidpunkt. Om penningförpliktelsen inte är föremål för en tidsfrist, det vill säga om parterna inte har avtalat om en tidsfrist efter vars utgång den ska fullgöras, kan förpliktelsen drivas in och preskriptionsfristen börjar löpa vid tidpunkten då förpliktelsen blivit förfallen. Detta följer av artikel 114.2 ZZD. Verkställbarhet är den tidpunkt efter vilken gäldenären är i dröjsmål och borgenären kan ansöka om verkställighet av sin fordran. Om en tidsfrist gäller för penningförpliktelsen blir den verkställbar när fristen löper ut och gäldenären hamnar i dröjsmål (för förpliktelse som är föremål för en tidsfrist sammanfaller tidpunkterna då förpliktelsen kan drivas in och då den blir verkställbar samt tidpunkten då gäldenären är i dröjsmål – samtliga inträder när den frist som parterna avtalat löper ut). Om det inte avtalats någon tidsfrist för penningförpliktelsen kan verkställbarhet och dröjsmål inträda först efter att borgenären uttryckligen har skickat en betalningspåminnelse till gäldenären i enlighet med artikel 84.2 ZZD (med andra ord kan penningförpliktelser för vilka ingen tidsfrist avtalats drivas in när förpliktelsen uppkommer och gäldenären hamnar i dröjsmål när denne mottar en betalningspåminnelse från borgenären). Innebörden av verkställbarhet och dröjsmål hänger samman med att gäldenären, från och med att de inträder, debiteras dröjsmålsränta från dagen efter att denne hamnade i dröjsmål fram till dess att skulden slutligt betalas.
- 9 I samband med att den hänskjutande domstolen ska avgöra målet uppstår vissa svårigheter, som den anser äventyrar säkerställandet av rätten till ett effektivt rättsmedel på ett område som regleras av unionsrätten, nämligen konsumentskyddet. I artikel 31.1 i de allmänna avtalsvillkoren för tillhandahållande av vatten- och avloppsvattentjänster till konsumenter av vattenleverantören i staden Burgas föreskrivs att vattenleverantören ska utfärda fakturor varje månad, om en annan faktureringsperiod inte uttryckligen har avtalats. I artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkoren föreskrivs emellertid att konsumenterna är skyldiga att erlægga de belopp som ska betalas för de vatten- och avloppsvattentjänster som de utnyttjat inom 30 dagar från fakturadatomet. Möjligheten att driva in och verkställa de fordringar som vattenleverantörer innehar regleras enhetligt i de allmänna avtalsvillkoren för vattenleverantörerna i alla städer i Republiken Bulgarien – Sofia, Plovdiv, Varna, Burgas och så vidare. Till följd av detta tillämnar de nationella domstolarna ett identiskt förfarande om en konsument gör gällande att en vattenleverantörs fordringar för tjänster som tillhandahållits är preskriberade, nämligen följande: Domstolarna tar sin utgångspunkt i artikel 114 ZZD, enligt vilken preskriptionsfristen börjar löpa den dag då fordran kan drivas in, och till den omständigheten att en fordran för vilken

en betalningsfrist har avtalats mellan parterna kan drivas in vid fristens utgång. I det aktuella målet har en frist avtalats, eftersom artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkoren för vattenleverantören föreskriver att förpliktelse som härrör från de utnyttjade tjänsterna ska betalas inom 30 dagar från fakturadatumet. Domstolarna bedömer således huruvida näringsidkarens fordran preskriberats helt eller delvis med beaktande av omständigheterna att fakturan har utfärdats av vattenleverantören och att fristen på 30 dagar från detta datum har löpt ut. Det finns i princip inget som hindrar parterna från att komma överens om en tidsfrist för att betala en förpliktelse som följer av ett avtal som ingåtts mellan dem, vilket även inbegriper en sådan överenskommelse i allmänna avtalsvillkor. Om en sådan frist har avtalats inträder tidpunkten då fordran blir verkställbar och då preskriptionsfristen börjar löpa vid utgången av den avtalade perioden. Problemet som medför att konsumenterna hamnar i en ojämlig ställning i detta fall är att vattenleverantörens allmänna avtalsvillkor föreskriver att denna period börjar löpa från och med tidpunkten då fakturan utfärdas. Tidpunkten då näringsidkarens fordran kan drivas in och preskriptionsfristen börjar löpa för denna fordran inträder således efter att den faktura som innebär att 30-dagarsperioden börjar löpa har utfärdats, och det är först efter utgången av denna period som preskriptionsfristen över huvud taget börjar löpa. Detta innebär i praktiken att tidpunkten då preskriptionsfristen börjar löpa är beroende av näringsidkarens agerande, vilket utgör en nackdel för konsumenten, eftersom det är möjligt och inte ovanligt att näringsidkaren underlåter att utfärda månatliga fakturor i samband med att en fordran uppstår, i strid med föreskriften i artikel 31.1 a i de allmänna avtalsvillkoren för vattenleverantören Burgas, och att näringsidkaren i stället utfärdar en faktura vid ett mycket senare tillfälle, och därmed i praktiken förlänger preskriptionstiden för sina fordringar. Mot denna bakgrund är den hänskjutande domstolen osäker på huruvida villkoret i artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkoren för vattenleverantören Burgas eventuellt är oskäligt, eftersom det gör det möjligt för näringsidkaren att ensidigt bestämma om dennes fordringar kan drivas in och därmed även bestämma den tidpunkt då preskriptionsfristerna för dessa börjar löpa, till nackdel för konsumenten. Detta kräver i sin tur att EU-domstolen tolkar huruvida artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkoren för vattenleverantören Burgas eventuellt är oskäligt och huruvida den strider mot artikel 3 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal och punkt 1 b i bilagan till artikel 3 i samma direktiv, eftersom vattenleverantören regelbundet åsidosätter sin skyldighet att utfärda fakturor varje månad enligt artikel 31.1 i de allmänna avtalsvillkoren för Burgas vattenleverantör och därmed åsidosätter konsumenternas rätt att erhålla en separat faktura för varje månads förbrukning, vilken är spegelbilden av ovannämnda skyldighet för vattenleverantören. Såsom framgår av de krav som vattenleverantören Burgas har framställt och de fakturor som har getts in i målet, avser de fakturor som utfärdades under perioden från den 25 augusti 2021–25 maj 2023 i förevarande mål förpliktelser som uppkom i början av år 2020. Med andra ord utfärdades fakturorna långt efter det att förpliktelserna uppkom (förpliktelserna uppkommer månadsvis, baserat på vattenförbrukningen).

- 10 Det andra problemet som följer av artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkoren för vattenleverantören Burgas hänger samman med att den omständigheten att

näringsidkaren skjuter upp preskriptionsfristen för sina huvudfordringar även får till följd att preskriptionsfristen för fordringar på dröjsmålsränta som är hänförliga till huvudfordran också skjuts upp, eftersom artikel 119 ZZD föreskriver att accessoriska fordringar som är hänförliga till huvudfordran upphör att gälla när huvudfordran upphör att gälla, även om de förstnämnda fordringarna ännu inte preskriberats. Om huvudfordringarna skulle upphöra att gälla vid en tidigare tidpunkt skulle med andra ord även fordringarna på dröjsmålsränta upphöra att gälla. För närvarande bifaller de bulgariska domstolarna emellertid yrkanden om dröjsmålsränta som är hänförlig till huvudfordringar, vilka skulle vara preskriberade för det fall artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkoren för vattenleverantören Burgas ska anses vara ett oskäligt avtalsvillkor.

- 11 Det tredje problemet som uppstår till följd av artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkoren för vattenleverantören Burgas har samband med följande omständigheter: För närvarande tillämpar vattenleverantören och domstolarna detta villkor, trots att det eventuellt kan vara oskäligt, och utgår från att en tidsfrist gäller för betalning av konsumentens förpliktelser som är hänförliga till vatten- och avloppsvattentjänster. Konsumenten hamnar med andra ord automatiskt i dröjsmål efter utgången av den överenskomna fristen, borgenären utkräver dröjsmålsränta på kapitalbeloppet från och med tidpunkten då konsumenten hamnade i dröjsmål fram till dess att skulden är slutligt betald, och domstolen beviljar näringsidkarens anspråk. Sistnämnda förhållande ökar avsevärt den ekonomiska bördan för konsumenten, eftersom det, om man drar slutsatsen att villkoret i artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkoren för vattenleverantören Burgas (i vilket det fastställs en tidsfrist för betalning från och med dagen då näringsidkaren utfärdar en fakturera) är oskäligt och att det således är ogiltigt från och med den dag då avtalet ingås, inte skulle finnas någon tidsfrist för huvudfordran i den mening som avses i artikel 84.2 ZZD och det således krävs att näringsidkaren skickar en betalningspåminnelse till gäldenären. Då konsumenten emellertid aldrig fått en betalningspåminnelse innebär det att denne inte var i dröjsmål, vilket i sin tur skulle innebära att vattenleverantörens krav på betalning av dröjsmålsränta är ogrundat. I denna typ av mål inges i regel inte någon bevisning som visar att vattenleverantören har skickat påminnelser till konsumenterna. Trots detta bifaller domstolarna, som utgår från att en frist gäller för förpliktelsen i enlighet med artikel 31.2 i de allmänna avtalsvillkoren för vattenleverantören Burgas och att konsumenten således var i dröjsmål när denna tidsfrist löpte ut, yrkanden om dröjsmålsränta.
- 12 Mot bakgrund av vad som anförts ovan anser Rayonen sad Burgas (Distriktsdomstolen i Burgas) att det krävs en tolkning av de relevanta bestämmelserna i unionsrätten för att nå en korrekt lösning av tvisten och ett korrekt genomförande av det fortsatta förfarandet i målet.